

Kristuksen salaisuutta tutkimassa

– Timo Eskolan 20-vuotistaitelijajuhla

Suomen teologisen instituutin tutkijan Timo Eskolan ensimmäisen väitöskirjan julkaisemisesta tulee Aleksis Kiven päivänä kuluneeksi kaksikymmentä vuotta. Väitöstilaisuus pidettiin lokakuun kymmenes päivä – enteellisesti suomalaisen kirjallisuuden päivänä. Samana syksynä Eskola oli aloittanut STI:ssä Uuden testamentin opettajana. Seuraavassa hänen ajatuksiaan eräistä vuosien varrella seuranneista kirjoista.

”Ensimmäisen varsinaisen kirjani, Markuksen evankeliumin lukuoppaan, tilasi minulta Eero Junkkaala samana vuonna, kun STI perustettiin. Muutamaa vuotta myöhemmin samainen Eero kutsui minut instituuttiin tutkijaksi. Tämän jälkeen minulla on ollut mahdollisuus julkaista vuoden tai parin välein niin tieteellisiä teoksia kuin tavallisille Raamatun lukijoille suunnattuja kirjoja.

Väitöskirja *Messias ja Jumalan Poika* käsitteli Jeesuksen merkitystä Paavalin opetuksessa, eli tieteellisesti sanottuna kristologiaa. Olin kiinnostunut ylösnousemuksesta ja niinpä tutkimus käsitteli hienoa kohtaa Roomalaiskirjeen alussa. Samoissa tunnelmissa julkaisimme hie-man myöhemmin Eeron kanssa juuri ylösnousemuksesta käsittelevän kirjan *Tyhjän haudan arvoitus*.

Kun olin aloittanut työt, oli tieteen

kentällä tapahtunut paljon kiinnostavaa. Kuolleenmeren kääröjä julkaistiin lisää, ja Raamatun maailma tuli tutkijoille entistä tutummaksi. Historiasta innostuneena julkaisin kirjan *Qumran*, jossa käsitelin tuon yhteisön uskomuksia. Samalla sain päätökseen ensimmäisen raamatuntulkintaa käsittelevän oppikirjani *Uuden testamentin hermeneutiikka*.”

Tutkijan uralla

”Väitöskirjan jälkeen olin keskittynyt Paavalin kirjeiden tutkimukseen. Sieltä avautui näkökulma kärsimyksen ongelmaan ja ns. teodikean kysymykseen Paavalin ajan juutalaisuudessa: miksi tuntuu siltä, että Jumala ei auta. Juutalaiset oppineet yrittivät selittää, miksi Israel elää vaikeuksissa, vaikka Jumalan lupausten piti jo toteutua. Kirjassa *Theodicy and Predestination in Pauline Soteriology* tuon esille Paavalin vastauksen. Hän ilmoitti rangaistuksen ajan päättyneen vasta, kun Jumala lähetti Poikansa tuomaan sovituksen ja uudistuksen. Jumala ei ole hiljaa kärsimyksen edessä, vaan vastaa siihen siirtämällä tuomion Poikansa kannettavaksi.

Kiinnostus juutalaisuuden tutkimiseen näkyy myös yleistajuisissa kirjoissani *Juutalainen nimeltä Jeesus ja Paavali*. Paavalin teologiaa selittelen myös Roomalaiskirjeen kommentaarissa *Evankeliumi Paavalin mukaan* sekä englanninkielistä tutkimustani esittelevässä *Iustitian numerossa Vanhurskauden apostoli*.

Innostus Vanhan testamentin ja juutalaisuuden vaikutusten selvittämiseen näkyy ehkä kaikkein selvimmin toisesta kansainvälisestä tutkimuksestani *Messiah and the Throne*. Tämä tutkimus pohtii Jumalan valtaistuimen merkitystä ensinnäkin juutalaisissa teksteissä. Sen avulla selitän sitten ylösnousemuksen sisältöä uudella tavalla: apostolit uskoivat, että Jeesus korotettiin ylösnousemuksessa Jumalan valtaistuimelle, joka on taivaallisen vallan keskus. Juuri siksi Jeesus Jumalan Poikana saa kaiken vallan rauhan valtakunnassa.”

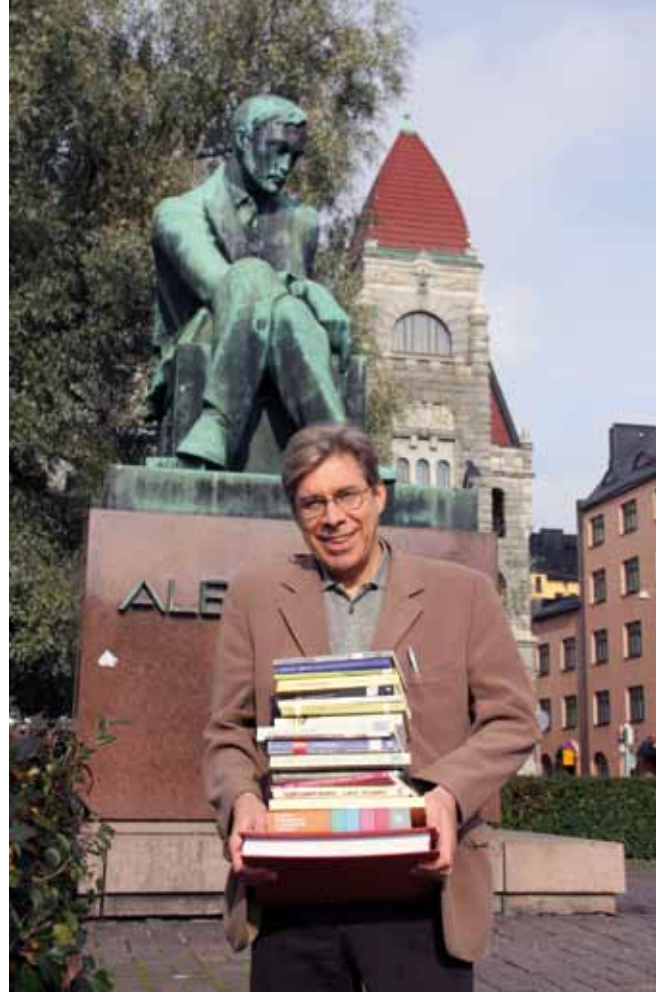
Kiistojen keskellä

”Uuden vuosituhatosen päästyä vauhtiin oli aika ottaa selvemmin kantaa myös raamatututkijastaan. Pamfletissa *Ateistit alttarilla* kritisoin melko tiukastikin sellaisia raamatututkijoita, jotka hylkäävät Jeesuksen jumaluuden ja ylösnousemuksen merkityksen. Analyysi jatkui piispa Spongin ”ateistista teologiaa” ja Nietzschen Jumalan kuoleman ideologiaa tarkastelevassa kirjassa *Antikristuksen apostolit*. Kirjan hieman hurja nimi viittaa Nietzschen kuuluisimpaan teokseen *Antikristus*.

Aatehistoriallinen keskustelu oli tuohon aikaan kiivasta. Olin perehtynyt siihen myös tehdessäni toista väitöskirjaa humanistisessa tiedekunnassa. Uusateistien kärkevät väitteet kuulostivat usein melko perusteettomilta. Siksi tartuin niihin kirjassa *Ateismin sietämätön keveys*.”

Näköalat laajenevat

”Opintoni toisen väitöskirjan kanssa opettivat minulle uusia kirjallisuustieteen menetelmiä. Niitä selvitellessäni laadin oppikirjan kieleen ja tekstiin keskittyvistä me-

Timo Eskolan väitöskirjan puolustamisesta on Aleksis Kiven päivänä kulunut 20 vuotta. Uusin tutkimus puolestaan tarjoaa 500-sivuisen arvion Heikki Räisäsen ja muiden historiallis-kriittisen kauden tutkijoiden raamatuntutkinnasta.

todeista, *Kielen vallankumous: Kielellinen käänne ja teologian postmodernismit.*

Sitten olikin aika saattaa humanistisen tiedekunnan opinnot päätökseen. Raamatututkijana olin halunnut löytää tutkimukselleni sellaisen aiheen, joka täydentäisi aikaisempia tutkintojani. Niinpä väitöskirjani *Evil Gods and Reckless Saviours* käsittelee sellaisia uusia Jeesus-romaaneja, jotka kääntävät Uuden testamentin kerto-

muksen täysin ympäri. Tutkin niitä kirjoittamisen periaatteita, joissa Jumalasta tehdään hirviö ja Jeesuksesta päämäärätön hulttiopoika. Yllättävä tulos oli, että aikamme kirjailijat toistavat Nietzsche'n uskontokritiikkiä.

Kahden vuosikymmenen kuluttua katsoin ajan olevan kypsä koko Uuden testamentin sisältöä käsittelevän kirjan kirjoittamiselle. Tuloksena oli *Uuden testamentin narratiivinen teologia*, jota pidän etenkin suomenkielisen tuotantoni tähänastisena pääteoksena. Siinä kehittelem selitystä, jonka mukaan Jeesus julisti Israelin pakkosiirtolaisuuden olevan yhä kesken – ainakin hengellisessä mielessä. Siksi hän itse tuo mukanaan lapseuden ja rauhan ajan toimittamalla sovituksen ihmisten edestä. Messias rakentaa lopullisen tempelin, joka koostuu elävistä kivistä.”

Välähdys tulevasta

”Entä sitten tulevat teokset? Onko jotain uutta jo tekeillä? Kyllä toki. Olen saanut keväällä valmiiksi professori Heikki Räisäsen raamatuntulkintaa arvioivan, viisisataasivuisen kirjan. Toisin sanoen tutkin eurooppalaista tulkinnan historiaa katsoamalla sitä Räisäsen pitkän uran tarjoaman ikkunan läpi. Englanninkielisessä kirjassa käsittelem tuki paljon enemmän muita kirjoittajia kuin tätä kuuluisaa suomalaista, mutta erilaiset historiallis-kriittisen kauden tulkinnat yhdistävät tarkasteltuja tahtoja.

Tämän kirjan esimakua saa kahdesta suomeksi julkaistusta artikkelista. Olen selittänyt Teologisessa Aikakauskirjassa, miten varhaisen Koraani-tutkimuksen periaatteet siirtyivät Raamatun tutkimiseen: myyttejä ja moraalittomia kertomuksia si-

sältävä teksti ei voinut olla aitoa Jumalan sanaa. Uusimmassa Iustitian numerossa 28 puolestaan selitän, miten sosiologiaa hyödyntävä tulkinta päättyy pitämään uskontoa pelkkänä ihmisten keksintönä ilman mitään Jumalan ilmoitusta.

Raamatuntulkinta on teologian tärkeä alue ja siksi siihen kannattaa paneutua tarkasti. Yksi kirjani huomioita on se, että Uuden testamentin teologian esityksiä on julkaistu viime vuosina kymmeniä. Sosiologinen tulkinta ei ole saanut laajaa suosiota. Sen sijaan tekstien oma raamatuteologia kiinnostaa nykyisiä tutkijoita huomattavan paljon. Aivan erityisen sijaan tässä saa narratologian lähestymistapa, koska se pyrkii ymmärtämään tekstien ominta luonnetta.

Räisänen on 1970-luvulta lähtien puhunut ”tulkinnan jatkuvasta ketjusta”. Tätä mallia on myöhemmin täydentänyt sosiologinen näkökulma. Hänen mielestään kristinuskon käsitykset muodostavat vain ihmisten kehittelemän symbolimaailman. Kun yhteiskunnan tilanne muuttuu, myös uskonto muuttuu. Siksi Räisänen olettaa kristinuskon tulleen nykyään lähestulkoon ateistiseksi. Tieteen sivistäminen ei hänen mukaansa usko Jeesuksen jumaluuteen tai kuoleman jälkeiseen elämään. Tällaista tulkintaa edustaa myös Räisäsen viimeisin kirja *Mitä varhaiset kristityt uskoivat*.

Kriittistä analyysiä siis tarvitaan. Niin kuin Sana sanoo: paljon kirjain tekemisellä ei ole loppua – toivottavasti. Niin opettaminen kuin kannanottaminenkin edellyttävät sitä, että Raamatun viesti tuodaan tälle ajalle aina uudella tavalla ja uudesta näkökulmasta. Se motivoi kirjoittamaan yhä edelleen.”